

□ **Ümumiyyətlə, dünya şöhrətli şəxsiyyətlər haqqında nə isə yazmaq böyük məsuliyyət tələb edir. Dahi bəstəkarımız Üzeyir bəy Hacıbəyli də həmin şəxsiyyətlər sırasındadır. Çünki Üzeyir bəy, sözün həqiqi mənasında, ensiklopedik biliyə malik musiqi xadimlərindəndir. Onun yaradıcılığının çoxşaxəli olması da məhz həmin ensiklopedik təfəkkür səviyyəsinə əsaslanırdı. Təbii ki, dünya bəstəkarlıq təcrübəsində bir bəstəkarın bir neçə istiqamətdə yazıb-yaratması faktları istənilən qədərdir. Ancaq bir bəstəkarın öz xalqının tarixinə opera, operetta, musiqili komediya, vokal, xor, kamera ansambli yaradıcısı kimi düşməsinə o qədər də tez-tez rast gəlinmir. Üstəlik, Üzeyir bəy milli təhsilin inkişaf etdirilməsində, xalqın inkişafını təmin edəcək kadrların yetişdirilməsində xüsusi xidmətləri olan ziyalılarımızdandır.**

Musiqi tədqiqatçıları yaxşı bilirlər ki, bizim bir neçə musiqi kollektivimizin yaranması məhz Üzeyir bəyin adı ilə bağlıdır. Məsələn, xalq çalğı alətləri orkestri, xor, mahnı və rəqs ansambli, simfonik orkestr və sair fəaliyyətini bu günə qədər davam etdirən kollektivlərimiz şəxsən Üzeyir bəyin təşəbbüs və təşkilatçılığı sayəsində ərsəyə gəlmişdir. O, mədəniyyət, incəsənət, ədəbiyyat, təhsil, mətbuat sahəsində elə təşəbbüslərlə çıxış etmiş, elə təşkilatçılıq nümunəsi göstərmişdir ki, bəlkə də onlarca digər ziyalımız birləşsə, həmin işləri reallaşdırma bilməzdi.

...Üzeyir bəy bizim qonşuluğumuzda yaşayırdı. Yəni, uşaqlıq və yeniyetməlik illərində onu çox görmüşdüm. Mərhum atam – Xalq artisti, Əməkdar incəsənət xadimi və Əməkdar müəllim Əhməd Bakıxanovun bir tarzən kimi mahir ifaçılığı Üzeyir bəyin diqqətindən yayınmamışdı. Hələ 1929-cu ildə böyük bəstəkar atamı konservatoriyaya və musiqi texnikumuna -- muğam fənni üzrə müəllim vəzifəsinə dəvət etmişdi. Onların hər ikisi təkcə musiqini deyil, eləcə də, Şərq ədəbiyyatını gözəl bilirdi. Öz dilimizdən əlavə fars və ərəb dillərini də mükəmməl bildiklərinə görə ədəbiyyatda

musiqiyə, xüsusən , muğamlarımıza aid fikirlərə rast gələndə o barədə uzun çəkən elmi xarakterli müzakirələri olurdu.

Əhməd Bakıxanov "Ömrün sarı simi" kitabında (Bakı, "İşıq" nəşriyyatı, 1985-ci il) belə yazırdı: "...Sevimli bəstəkarımız Üzeyir bəy mənimlə Şərq musiqisi barədə xeyli söhbət etdi. Həmin söhbətin sonunda dedi: – Seyid Qarabağlının "Vüzuhil--Ərqam" kitabında "Nəva--Nişabur" muğamı barədə yazılıb. Deyildiyinə görə, siz həmin muğamı yaxşı bilirsiniz. Mən cavabında dedim ki, bəli, bilirəm. İstəyirsiniz, sizin üçün çalım. Dedi, yaxşı olar. Tarı köklədim. Bəstəkar üçün "Nəva -- Nişabur" muğamını çaldım. Bəstəkar mənim ifama diqqətlə qulaq asandan sonra dedi: "Ax-

tardığımı tapdım". Sonra zarafatla əlavə etdi: -- Neçə vaxtdır ki, "Nəva - Nişabur" muğamını nə çalan var, nə də oxuyan.

Sonra mərhum bəstəkarımız məndən "Humayun" və "Rast - Xocəsta" muğamlarını çalmağı xahiş etdi. Çaldım. Söhbət qurtarandan sonra Üzeyir bəy xahiş etdi ki, yaxın günlərdə konservatoriyaya -- onun yanına gəlim. Vədələşdiyimiz vaxt gəldim. Məni çox səmimi qarşıladı. Dedi ki, bu gündən tar sinfində muğamatdan dərs deyəcəksən. Bizim belə təcrübəli muğam ustasına ehtiyacımız var".

Atamın xatirələrindən sonra gələk, 1937-38-ci illərə. 1938-ci ildə -- ölkəmizdə repressiyanın gücləndiyi bir dövrdə ziyalı-

Bağirov söz verir ki, Bakıya qayıdandan kimi bu məsələ ilə maraqlanacaq. Belə də oldu. Atamgil tezliklə buraxıldı və ailəmizin sevinci öz yerinə qayıtdı. Yəni Üzeyir bəy Hacıbəyli xalqın sayılıb - seçilən yaradıcı adamlarını ölümdən, sürgündən, zindandan qurtarmağı bacaran ziyalı idi.

Bundan başqa, həm atamın, həm də əmimin yaradıcılığını dərinləndirən böyük bəstəkar 1943-cü ildə atama Əməkdar müəllim, əmimə isə Əməkdar artist fəxri adı verilməsi barədə təklif irəli sürür. Daha beş il əvvələ qayıdaraq yada salım ki, o, məşum 38-ci ildə Əhməd Bakıxanovun kiçik oğlu -- bu sətirlərin müəllifi böyük Üzeyir

Dahi bəstəkar Üzeyir bəy Hacıbəyliyi hər zaman böyük ehtiram və rəğbətlə xatırlayıram

lar daha çox hədəfə alınırdılar. Bakıxanovlar ailəsi də köklü ziyalılar nəslinə olduğuna görə həmin repressiyadan kənarda qalmamışdı. Günün birində atam Əhməd xan və əmim Məmməd xan Bakıxanov qardaşları da həbs edildilər. Evlərində aparılan axtarışlardan sonra hökumət əleyhinə heç nə tapılmadığı barədə arayış verilsə də, həbs olunan bakıxanovları azad etmədilər. Anam Məsumə xanım qonşuluqda yaşayan Üzeyir bəydən kömək istəyir. Bəxtimizdəndir ki, həmin günlər Moskvada Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənəti ongünlüyü keçirilirdi. Ongünlükdə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi Mirəcəfər Bağirov da iştirak edirdi. Üzeyir bəy Moskvada Bağirova məlumat verərək deyir ki, bakıxanovlar əsassız yerə həbs olunublar.

bəyin qarşısında dəfələrlə gənc skripkaçı kimi çıxış etmiş və onun dəyərli tövsiyələrini eşitmişdir. Məhz elə ona görə də mən Üzeyir bəyin təşəbbüsü ilə Milli Konservatoriyanın nəzdində yaradılmış 10 illik musiqi məktəbinin skripka sinfində təhsil almışam. O da belə olub. Atamla Üzeyir bəy konservatoriyadan evə gələndə yolboyu söhbət edərdilər. Həmin söhbətlərdən birində Üzeyir bəy atama deyir ki, bizim Avropa musiqi alətlərində ifa edən gənc sənətkarlara ehtiyacımız var. Sənin isə üç övladın var. Yaxşı olardı ki, onlar Avropa musiqi aləminə istiqamətlənsinlər. Xoşbəxtlikdən belə də oldu. Bacım piano, böyük qardaşım violençel, mən isə skripka ifaçılığını seçdik. Mən indi də fəxr edirəm ki, Üzeyir Hacıbəyli kimi

korifey sənətkar dəfələrlə mənim ifama qulaq asıb və hər dəfə də əsl müəllim tövsiyələrini verib. ...Böyük müəllimimizin, Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin ən görkəmli simasının dünyasını dəyişməsindən sonra onun haqqında nə qədər məqalə, kitab, elmi əsər yazılıbsa, sayı bilinmir. O böyük insanın qayğı və köməyini görmüş bir musiqiçi kimi mən həmin əsərlərin hamısını oxumuşam. Ancaq qətiyyətlə deyə bilərəm ki, hələ də Üzeyir bəy haqqında hər şey yazılmayıb. Çünki onun haqqında nə qədər yazılsa, yenə də azdır. Düşünürəm ki, yeni-yeni tədqiqat əsərlərinin yazılması xalqımızın bu görkəmli oğlunun musiqi və ədəbi yaradıcılığının çox incə məqamlarının belə gənc nəslə çatdırılmasına xidmət edəcək.

Sonda bir məsələni

xüsusilə qeyd etmək istəyirəm. Bu gün dövlətimiz və xalqımız cəmiyyət həyatının bütün sahələrində olduğu kimi, mədəniyyət aləmində də mükəmməl bir qədərbilənlik nümayiş etdirir. Həmin qədərbilənliyin ən bariz nümunəsi bu günün-- 18 sentyabrın Milli Musiqi Günü kimi qeyd edilməsidir. Mən fəxr edirəm ki, uzun illərdir xalqımız Üzeyir bəyin ad gününü məhz musiqi bayramı kimi qeyd edir. Musiqi bayramınız mübarək, əziz həmkarlar, musiqisevərlər və Üzeyir bəy Hacıbəyli yaradıcılığının xiridarları!

Tofiq BAKIXANOV,
Azərbaycan Respublikasının
Xalq artisti, professor,
bəstəkar